

College voor Toetsen en Examens

MODERNE VREEMDE TALEN HAVO

SYLLABUS CENTRAAL EXAMEN 2017 ARABISCH, DUIJS,
ENGELS, FRANS, RUSSISCH, SPAANS, TURKS

Versie 2, juni 2015

Inhoud

Voorwoord	6
Inleiding	7
1 Het examenprogramma	9
2 Toetsspecificatie	11
2.1 Niveaubeschrijving van de examens in perspectief van het Europees Referentiekader	11
2.2 Algemene beheersingsniveaus, globale en gedetailleerde descriptoren	13
2.3 Vraagvormen	17
2.4 Teksten	17
2.5 De beoordeling van de prestaties van de kandidaten	17
3 Het Europees Referentiekader en Taalprofielen	18
3.1 Het Europees Referentiekader	18
3.2 Taalprofielen	21
4 Het centraal examen	23
Literatuur	24
Bijlage 1. Examenprogramma moderne vreemde talen en literatuur havo/vwo	25
Bijlage 2. De plaats van de moderne vreemde talen in de profielen havo	27
Bijlage 3. Aanvullende informatie onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek"	28
Bijlage 4. Centrale examens moderne vreemde talen en de koppelingsonderzoeken	31

Verantwoording:

© 2015 College voor Toetsen en Examens, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voorwoord

De minister heeft de examenprogramma's op hoofdlijnen vastgesteld. In het examenprogramma zijn de exameneenheden aangewezen waarover het centraal examen (CE) zich uitstrekt: het CE-deel van het examenprogramma. Het examenprogramma geldt tot nader order.

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) geeft in een syllabus, die in beginsel jaarlijks verschijnt, een toelichting op het CE-deel van het examenprogramma. Behalve een beschrijving van de exameneisen voor een centraal examen kan een syllabus verdere informatie over het centraal examen bevatten, bijvoorbeeld over een of meer van de volgende onderwerpen: specificaties van examenstof, begrippenlijsten, bekend veronderstelde onderdelen van domeinen of exameneenheden die verplicht zijn op het schoolexamen, bekend veronderstelde voorkennis uit de onderbouw, bijzondere vormen van examinering (zoals computereexamens), voorbeeldopgaven, toelichting op de vraagstelling, toegestane hulpmiddelen.

Ten aanzien van de syllabus is nog het volgende op te merken. De functie ervan is een leraar in staat te stellen zich een goed beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Naar zijn aard is een syllabus dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt.

Een syllabus is zodoende een hulpmiddel voor degenen die anderen of zichzelf op een centraal examen voorbereiden. Een syllabus kan ook behulpzaam zijn voor de producenten van leermiddelen en voor nascholingsinstanties. De syllabus is niet van belang voor het schoolexamen. Daarvoor zijn door de SLO handreikingen geproduceerd die niet in deze uitgave zijn opgenomen.

Deze syllabus geldt voor het examenjaar 2017. Syllabi van eerdere jaren zijn niet meer geldig en kunnen van deze versie afwijken. Voor het examenjaar 2018 wordt een nieuwe syllabus vastgesteld.

Het CvTE publiceert uitsluitend digitale versies van de syllabi. Dit gebeurt via Examenblad.nl (www.examenblad.nl), de officiële website voor de examens in het voortgezet onderwijs.

In de syllabi 2017 zijn de wijzigingen ten opzichte van de vorige syllabus voor het examenjaar 2016 duidelijk zichtbaar. De veranderingen zijn geel gemarkeerd.

Een syllabus kan zo nodig ook tussentijds worden aangepast, bijvoorbeeld als een in de syllabus beschreven situatie feitelijk veranderd is. De aan een centraal examen voorafgaande Septembermededeling is dan het moment waarop dergelijke veranderingen bekendgemaakt worden. Kijkt u voor alle zekerheid jaarlijks in september op Examenblad.nl.

Het CvTE stelt het aantal en de tijdsduur van de toetsen van het centraal examen vast en de wijze waarop het centraal examen wordt afgenomen. Deze vaststelling wordt gepubliceerd in het rooster voor de centrale examens en in de Septembermededeling.

Voor opmerkingen over syllabi houdt het CvTE zich steeds aanbevolen. U kunt die zenden aan info@hetcvte.nl of aan CvTE, Postbus 315, 3500 AH Utrecht.

De voorzitter van het College voor Toetsen en Examens,
Drs. P.J.J. Hendrikse

Inleiding

Voor u ligt de conceptsyllabus havo 2017 voor het centraal examen leesvaardigheid moderne vreemde talen die in april 2015 wordt vastgesteld. In deze syllabus wordt een toetspecificatie gegeven, waarin ERK¹-niveaubeschrijvingen zijn opgenomen en een beschrijving van de vraagvormen en teksten.

De ERK-niveaubeschrijvingen in de syllabi moderne vreemde talen zijn vanaf 2016 gewijzigd ten opzichte van de jaren ervoor.

Niveaubeschrijvingen in deze syllabus

In deze syllabus wordt bij de niveaubeschrijvingen van de examens Duits, Engels en Frans uitgegaan van het onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek" (Cito 2014) en de aanvullende informatie die onderzoekers van Cito over mogelijke lagere ERK-niveaus per examen hebben gegeven.

Opzet onderzoek en vertaling resultaten in deze syllabus

In tegenstelling tot de *Koppelingsonderzoeken*² die de basis vormden voor de niveaubeschrijvingen tot en met 2015 is bij het onderzoek *Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar* niet per opgave gekeken naar het ERK-niveau. In plaats daarvan hebben experts per examen bepaald, welk ERK-niveau een examen heeft en hoeveel scorepunten een kandidaat nodig heeft om aan te tonen het betreffende ERK-niveau te hebben behaald. Deze ERK-prestatie-eis is soms gelijk aan de prestatie-eis die CvTE stelt bij de normering van het centraal examen. In dat geval kan uitgaande van het nieuwe onderzoek gesteld worden, dat de kandidaat die een voldoende haalt voor het betreffende examen minimaal het vastgestelde ERK-niveau heeft voor de getoetste vaardigheid. Dit geldt ook bij die examens waarbij de ERK-prestatie-eis onder de CvTE-prestatie-eis ligt. In theorie is het bij deze examens zelfs mogelijk dat een kandidaat die een voldoende voor het examen haalt op een hoger ERK-niveau zit, maar op basis van het onderzoek kunnen we die conclusie niet trekken. Bij sommige examens ligt de ERK-prestatie-eis boven de CvTE-prestatie-eis. Door de opzet van het nieuwe onderzoek kan in die gevallen geen uitspraak gedaan worden over het ERK-niveau dat kandidaten halen met een cijfer 5.5. Het CvTE heeft echter de onderzoekers van Cito gevraagd om nog een keer naar deze examens te kijken en een inschatting te maken over de waarschijnlijkheid dat kandidaten bij het behalen van een 5.5 wel het onderliggende ERK-niveau³ hebben behaald.

Voor de talenexamens die niet in het onderzoek zijn meegenomen, zijn de oude niveaubeschrijvingen (uitgedrukt in verdeling van opgaven) vergeleken met de oude niveaubeschrijvingen van de examens die wel onderzocht zijn. In het geval dat deze één op één gelijk aan elkaar waren, is ervan uitgegaan dat voor deze examens dezelfde nieuwe beschrijving van het ERK-niveau passend is als die van het betreffende onderzochte examen.

Bijvoorbeeld: de ERK-niveaubeschrijvingen van Frans havo, Spaans havo en Arabisch havo waren in voorgaande syllabi gelijk, namelijk:

¹ Europees Referentiekader

² Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem, 2006.
Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*, 2007.

³ Met 'onderliggende ERK-niveau' wordt het ERK-niveau bedoeld onder het vastgestelde ERK-niveau van het betreffende examen.

Havo: Frans, Spaans, Arabisch	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven
-------------------------------	---

Voor het examen Frans havo is in het nieuwste onderzoek opnieuw gekeken naar het ERK-niveau. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan voor dit examen daarom een nieuwe beschrijving in deze syllabus worden opgenomen. Omdat eerder is vastgesteld dat de examens Spaans en Arabisch havo hetzelfde niveau als Frans havo toetsen, is voor deze twee talen voor havo dezelfde nieuwe beschrijving als voor Frans havo opgenomen.

Leeswijzer

Deze syllabus is als volgt opgebouwd:

Hoofdstuk 1 gaat kort in op de globalisering van de examenprogramma's.

Hoofdstuk 2 bevat de toetsspecificatie en gaat ook in op de beoordeling van de prestaties van de kandidaten.

Hoofdstuk 3 geeft een korte inleiding op het Europees Referentiekader en Taalprofielen (de Nederlandse uitwerking van het ERK).

In hoofdstuk 4 tot slot wordt actuele informatie gegeven over de examens en toegestane hulpmiddelen.

Bijlage 1: bevat het examenprogramma

Bijlage 2: geeft een overzicht van de plaats van de talen in de profielen

Bijlage 3: geeft aanvullende informatie onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek", Cito 2013

Bijlage 4: bevat de ERK-niveaubeschrijving per examen zoals die tot en met examenjaar 2015 in de syllabi moderne vreemde talen havo en vwo was opgenomen

1 Het examenprogramma

In de nota Koers VO (Koers VO, 2003) stelde de toenmalige Minister van Onderwijs:

“Ik heb al eerder benadrukt dat ik de oplossing voor de knelpunten in het onderwijs niet zoek in grote stelselwijzigingen [.....]. Als we de leerling werkelijk centraal willen stellen, hebben de scholen meer ruimte nodig om maatwerk te kunnen leveren en naar eigen inzichten te kunnen werken aan verbeteringen en vernieuwingen van hun onderwijs. Het is dan ook mijn ambitie om de scholen een grote vrijheid te geven en hen in de positie te brengen om werkelijk een eigen beleid te voeren.” (Koers VO, 2003).

De nota Koers VO heeft in verschillende notities een verdere uitwerking gekregen. Eén daarvan is de Uitwerkingsnotitie Examens Voortgezet Onderwijs (december 2004). De Minister ziet in de centrale examens een onmisbaar instrument voor de kwaliteitswaarborging voor het onderwijs. Dat houdt in dat de rijksoverheid, in samenspraak met het veld, *globale* kaders stelt ten aanzien van wat jongeren ten minste moeten leren. Dit wordt in zeer globale eindtermen omschreven.

Het examenprogramma voorziet NIET in gedetailleerde uitwerkingen, daarmee aangevend dat de scholen in principe veel vrijheid wordt geboden in het inrichten van het lesprogramma. Om echter de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen is in opdracht van de Minister voorzien in uitwerkingen van de eindexamenprogramma's in de vorm van specificaties van de globale eindtermen.

Hierbij wordt voor de moderne vreemde talen onderscheid gemaakt in enerzijds de (lees)vaardigheid die in het centraal examen havo/vwo geëxamineerd wordt - en voor 50% het eindcijfer van de kandidaat bepaalt - en anderzijds de vaardigheden die in het schoolexamen worden geëxamineerd.

De specificaties voor het centraal examen zijn onder de verantwoordelijkheid van het College voor Toetsen en Examens tot stand gekomen en staan vervat in deze *Syllabus*. De specificaties van de eindtermen die in het schoolexamen worden geëxamineerd zijn onder verantwoordelijkheid van SLO tot stand gekomen, in de vorm van *Handreikingen*. In tegenstelling tot de Handreikingen van SLO heeft de Syllabus van het College voor Toetsen en Examens een *verplichtend* karakter voor de inhoud en de niveaus van het centraal examen.

De specificaties voor alle vaardigheden zijn gebaseerd op de niveauaanduidingen van het ERK en de Nederlandse uitwerking daarvan: *Taalprofielen*. (zie hoofdstuk 4 voor de verantwoording van Taalprofielen)

Het nieuwe examenprogramma⁴ moderne vreemde talen bestaat uit de volgende domeinen:

- Leesvaardigheid (A)
- Kijk- en luistervaardigheid (B)
- Gespreksvaardigheid (C)
- Schrijfvaardigheden (D)
- Literatuur (E)
- Oriëntatie op studie en beroep (F)

⁴ Voor de volledige tekst van het examenprogramma mvt, zie bijlage 1

Het centraal examen heeft betrekking op domein A, leesvaardigheid. De onderstaande globale eindterm geldt zowel voor havo als vwo.

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Ondanks het feit dat de eindterm leesvaardigheid voor de havo- en vwo-examens gelijklopend is, betekent dit niet dat de examens dezelfde moeilijkheidsgraad hebben. De specificaties per examen uitgaande van ERK- niveaus in hoofdstuk 2 van de syllabi havo en vwo laten zien dat dit ook niet het geval is⁵.

⁵ Vergelijk hiervoor de syllabi havo en vwo.

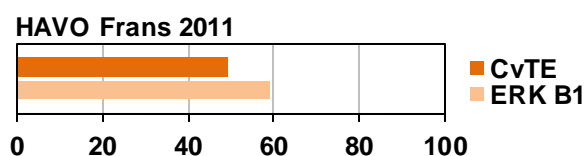
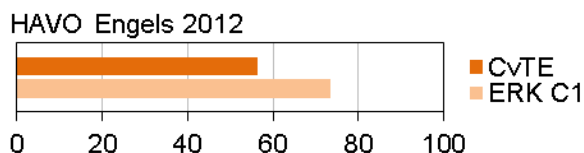
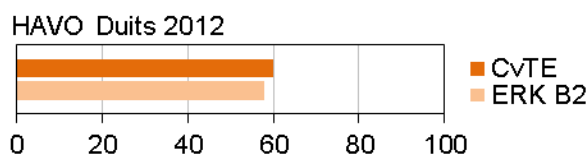
2 Toetsspecificatie

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens aan bod:

- de specificatie van de examens in termen van de niveaus van het Europese Referentiekader;
- de specificatie van de examens leesvaardigheid in termen van het algemene beheersingsniveau en de gedetailleerde descriptoren zoals geformuleerd in Taalprofielen;
- vraagvormen in de examens;
- teksten in de examens;
- de beoordeling van de prestaties van de kandidaten.

2.1 Niveaubeschrijving van de examens in perspectief van het Europees Referentiekader

De onderstaande tabellen maken duidelijk op welk ERK-niveau de centrale examens Duits, Engels en Frans havo in het onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek" (Cito 2013) zijn ingeschat en wat het verschil is tussen de CvTE-prestatie-eis voor het behalen van een voldoende en de ERK-prestatie-eis voor het behalen van het onderzochte ERK-niveau.

Niveaubeschrijving Duits havo:

Het onderzochte centraal examen Duits havo 2012 is in het onderzoek door de experts ingeschat als een B2 examen. Om ook daadwerkelijk B2 te halen, moeten examenkandidaten 58% van de scorepunten behalen. Voor het behalen van een voldoende in 2012 had een kandidaat bij dit examen 60% van de scorepunten nodig. Omdat de centrale examens Duits havo van jaar tot jaar aan elkaar geijkt zijn en van jaar tot jaar van examenkandidaten dezelfde prestatie voor een voldoende wordt gevraagd, geldt voor dit examen en de examens Duits havo in de toekomst:

Met het behalen van een voldoende cijfer of hoger heeft de examenkandidaat voor de getoetste vaardigheid⁶ in het centraal examen minimaal B2 behaald.

⁶ Het betreft hier leesvaardigheid. Omdat echter niet alle clusters en domeinen uit het ERK in de centrale examens gedekt zijn, is hier de omschrijving "getoetste vaardigheid" gekozen. Het ERK kent een bredere spreiding aan onderwerpen en teksten, dan in de centrale examens moderne vreemde talen zijn opgenomen.

Niveaubeschrijving Engels havo:

Het onderzochte centraal examen Engels havo 2012 is in het onderzoek door de experts ingeschat als een C1 examen. Om ook daadwerkelijk C1 te halen, moeten examenkandidaten 73% van de scorepunten behalen. Voor het behalen van een voldoende in 2012 had een kandidaat bij dit examen 56% van de scorepunten nodig. Dat is aanmerkelijk minder dan de prestatie die voor het behalen van C1 nodig is. Voor de centrale examens Engels havo kan daarom niet gesteld worden dat een examenkandidaat bij het behalen van een voldoende, C1 heeft behaald voor de getoetste vaardigheid. Gezien de relatief grote afstand tussen beide cesuren (CVTE-cesuur en C1-cesuur) kan ook niet zonder meer aangenomen worden dat een kandidaat bij het behalen van een voldoende B2-niveau heeft voor de getoetste vaardigheid, hoewel dit wel waarschijnlijk lijkt.

Niveaubeschrijving Turks havo in relatie tot Engels havo:

Op grond van de koppelingsonderzoeken in 2005 en 2006 is vastgesteld dat de centrale examens Turks havo minimaal hetzelfde niveau toetsen als de centrale examens Engels havo. Voor deze examens kan dan ook gesteld worden dat examenkandidaten bij het behalen van een voldoende cijfer waarschijnlijk B2-niveau hebben voor de getoetste vaardigheid.

Niveaubeschrijving Frans havo:

Het onderzochte centraal examen Frans havo 2011 is in het onderzoek door de experts ingeschat als een B1 examen. Om ook daadwerkelijk B1 te halen, moeten examenkandidaten 59% van de scorepunten behalen. Voor het behalen van een voldoende in 2011 had een kandidaat bij dit examen 49% van de scorepunten nodig. Dat is minder dan de prestatie die voor het behalen van B1 nodig is. Voor de centrale examens Frans havo kan daarom niet gezegd worden dat een examenkandidaat bij het behalen van een cijfer 5,5, B1 heeft behaald. Wel kan gesteld worden dat zo'n examenkandidaat het onderliggende niveau A2 heeft behaald voor de getoetste vaardigheid. Het kleine verschil tussen de CvTE-prestatie-eis en de prestatie-eis voor B1 maakt een dergelijke uitspraak over het onderliggende ERK-niveau A2 mogelijk. Voor het behalen van B1 is een ruime voldoende noodzakelijk voor de getoetste vaardigheid, zie hiervoor ook bijlage 3.

Niveaubeschrijving Spaans en Arabisch havo in relatie tot Frans havo:

Met de centrale examens Spaans havo en Arabisch havo toets het CvTE hetzelfde niveau als met de centrale examens Frans havo. Voor deze examens kan dan ook gesteld worden dat de beschrijving zoals voor Frans havo opgenomen ook voor deze examens geldt, afgezien van de exacte percentages die uit het onderzoek zijn overgenomen.

Niveaubeschrijving Russisch havo in relatie tot Frans havo:

Met de koppelingsonderzoeken in 2005 en 2006 is vastgesteld dat het centraal examen Russisch havo iets makkelijker is dan het centraal examen Frans havo. Op grond van deze informatie kan gezegd worden dat een examenkandidaat bij het behalen van een voldoende waarschijnlijkheid minimaal op niveau A2 zit voor de getoetste vaardigheid.

N.B. Het CvTE heeft de opdracht het niveau van de centrale examens moderne vreemde talen te handhaven. Het doet dit door ervoor te zorgen dat van jaar tot jaar examens worden vastgesteld van vergelijkbare moeilijkheidsgraad per taal en schoolniveau. De niveaubeschrijvingen van de centrale examens op basis van het nieuwe ERK-onderzoek veranderen niets aan de moeilijkheidsgraad van de examens.

2.2 Algemene beheersingsniveaus, globale en gedetailleerde descriptoren

Zoals reeds gesteld in hoofdstuk 1 is de specificatie van de globale eindterm voor leesvaardigheid gebaseerd op het Europees Referentiekader⁷. Hierin zijn voor alle vaardigheden per ERK-niveau algemene beheersingsniveaus geformuleerd. Onderstaande beschrijvingen zijn hierop voor A2 tot en met C1 gebaseerd.

Algemene beheersingsniveaus

Niveau: A2

Kan korte, eenvoudige teksten lezen. Kan gedetailleerde voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, menu's en dienstregelingen. Kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.

Niveau: B1

Kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit zeer frequente dagelijkse, of aan het werk gerelateerde taal. Kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.

Niveau: B2

Kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bijzondere attitude of standpunt innemen. Kan eigentijds literair proza begrijpen.

Niveau: C1

Kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen onderkennen. Kan specialistische artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op het eigen terrein.

Globale descriptoren

Uit de algemene beheersingsniveaus (voor leesvaardigheid) zijn descriptoren afgeleid. Dit zijn beschrijvingen van leesgedrag in bepaalde taalgebruikssituaties. Deze beschrijvingen, in het ERK 'illustrative scales' genoemd, benoemen clusters van functioneel taalgebruik. Enerzijds dienen zij *niet* als uitputtend beschouwd te worden, anderzijds omvatten zij zoveel voorbeelden van functioneel taalgebruik dat ze als leidraad kunnen dienen bij de specificatie van de centrale examens.

We onderscheiden de volgende clusters:

- Correspondentie lezen
- Oriënterend lezen
- Lezen om informatie op te doen
- Instructies lezen

Per cluster zijn per niveau globale en gedetailleerde descriptoren uitgewerkt.

Gedetailleerde descriptoren

De globale descriptoren zijn uitgewerkt in gedetailleerde descriptoren ('can-do statements') in het document *Taalprofielen*. Deze *can-do statements* worden aan een niveauaanduiding gekoppeld: van basisgebruiker van de vreemde taal (A1 en A2) via onafhankelijk gebruiker (B1-B2) naar ervaren gebruiker (C1-C2)⁸.

⁷ Council of Europe (2001), Nederlandse Taalunie, vertaling, *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*, Den Haag, 2008.

⁸ Zie voor meer informatie over deze niveauaanduidingen Hoofdstuk 3.

In het volgende schema wordt aangegeven op welke gedetailleerde descriptor(en) examenopgaven betrekking kunnen hebben. Niet elke gedetailleerde descriptor zal in elk examen (even vaak) voorkomen. De praktische toetsbaarheid van bepaalde teksten, met name instructieteksten, en het niet-algemeen vormende karakter van bepaalde teksten, zoals zakelijk getinte teksten zijn factoren die hierbij een rol spelen. Omwille van de overzichtelijkheid zijn steeds per cluster alle *can-do statements* bij elkaar gezet, oplopend van A2 tot en met C1.

N.B.: Het document Taalprofielen wordt ten tijde van de publicatie van deze syllabus herzien. In de herziene versie zal het niveau C2 worden toegevoegd en zal consequent worden uitgegaan van de officiële vertaling van het 'Common European Framework of Reference' (CEFR). Verder zullen descriptor(en) consequent gekalibreerd worden aan de brontekst, worden er sociolinguïstische kenmerken toegevoegd, ook plusniveaus opgenomen en strategieën toegevoegd. De tekst in deze syllabus gaat uit van het document Taalprofielen gepubliceerd in 2004⁹.

⁹ Liemberg, E. en D.Meijer, *Taalprofielen*, Enschede, 2004

Gedetailleerde descriptoren (can-do statements)	Niveau descriptor
1 CORRESPONDENTIE LEZEN	
Kan een korte, eenvoudige brief, e-mail of fax begrijpen.	A2
Kan een korte, eenvoudige standaardbrief of circulaire begrijpen.	A2
Kan persoonlijke brieven en e-mails voldoende begrijpen om met iemand te kunnen corresponderen.	B1
Kan een eenvoudige zakelijke brief, fax of e-mail voldoende begrijpen om adequaat te kunnen reageren.	B1
Kan brieven of e-mails over onderwerpen in de eigen interessesfeer met gemak lezen en snel de essentie vatten.	B2
Kan de meeste zakelijke correspondentie van verschillende instanties begrijpen.	B2
Kan elke brief of e-mail begrijpen, eventueel met gebruik van een woordenboek.	C1
Kan alle zakelijke correspondentie begrijpen.	C1
2 ORIËNTEREND LEZEN	
Kan specifieke informatie vinden en begrijpen in eenvoudig, alledaags materiaal.	A2
Kan eenvoudige advertenties met weinig afkortingen begrijpen.	A2
Kan in lijsten, overzichten en formulieren specifieke informatie vinden en begrijpen.	A2
Kan alledaagse borden en mededelingen begrijpen.	A2
Kan relevante informatie vinden en begrijpen in brochures en korte officiële documenten.	B1
Kan in langere teksten over thema's binnen het eigen interessegebied informatie zoeken.	B1
Kan snel belangrijke detailinformatie vinden in lange en complexe teksten.	B2
Kan bij allerlei soorten berichten, artikelen of verslagen snel bepalen of het de moeite waard is om deze nader te bestuderen.	B2
Kan meer complexe advertenties begrijpen.	B2
Kan snel belangrijke detailinformatie vinden in lange en complexe teksten.	C1
Kan bij allerlei soorten berichten, artikelen of verslagen snel bepalen of het de moeite waard is deze nader te bestuderen.	C1
Kan meer complexe advertenties begrijpen.	C1

3 LEZEN OM INFORMATIE OP TE DOEN	
Kan specifieke informatie begrijpen in eenvoudige teksten.	A2
Kan de hoofdlijn begrijpen van eenvoudige teksten in een tijdschrift, krant of op een website.	A2
Kan korte, beschrijvende teksten over vertrouwde onderwerpen begrijpen.	A2
Kan belangrijke feitelijke informatie begrijpen in korte verslagen en artikelen.	B1
Kan hoofdthema en belangrijkste argumenten begrijpen in eenvoudige teksten in tijdschriften, kranten of op internet.	B1
Kan eenvoudige teksten lezen voor plezier.	B1
Kan teksten begrijpen over actuele onderwerpen waarin de schrijver een bepaald standpunt inneemt.	B2
Kan literaire en non-fictie teksten lezen met een redelijke mate van begrip voor het geheel en voor details.	B2
Kan in teksten over onderwerpen van algemeen belang of binnen het eigen vak- of interessegebied nieuwe informatie en specifieke details vinden.	B2
Kan lange en complexe teksten tot in detail begrijpen, mits moeilijke passages herlezen kunnen worden.	C1
Kan met gemak literaire en non-fictie teksten lezen.	C1
4 INSTRUCTIES LEZEN	
Kan eenvoudige, goed gestructureerde instructies begrijpen.	A2
Kan duidelijk geschreven, ondubbelzinnige instructies begrijpen.	B1
Kan lange en complexe instructies begrijpen, mits er gelegenheid is om moeilijke stukken meermalen te lezen.	B2
Kan ieder installatievoorschrift of elke handleiding goed begrijpen, mits moeilijke passages herlezen kunnen worden.	C1

N.B. De teksten in de centrale examens moderne vreemde talen havo/vwo hebben overwegend betrekking op de 'clusters oriënterend lezen' en 'lezen om informatie op te doen'.

2.3 Vraagvormen

De centrale examens moderne vreemde talen voor het havo/vwo bestaan uit vragen en opdrachten van de vorm: meerkeuzevragen, voorgestructureerde vragen en open vragen.

De meerkeuzevragen die in de examens voorkomen, maken samen ongeveer 60 procent van de scorepunten uit. Voorgestructureerde vragen en open vragen maken samen ongeveer 40 procent van de scorepunten uit. De precieze verhouding voorgestructureerde vragen en open vragen kan per examen variëren.

De meerkeuzevragen die in de examens voorkomen zijn de traditionele meerkeuzevragen, waarbij de kandidaat het goede antwoord moet kiezen en meerkeuze-invulvragen, waarbij een woord of een paar woorden uit de tekst wordt weggelaten en de kandidaat het woord / paar woorden moet kiezen dat past in de tekst. Meerkeuzevragen worden in de moderne vreemde taal gesteld.

Typen van voorgestructureerde vragen zijn in- of aanvulvraag, combinatie- of matchingsvraag, beweringenvraag en ordeningsvraag. Bij de in- en aanvulvraag wordt de kandidaat gevraagd zelf een aanvulling te geven op de tekst. Een combinatie- of matchingvraag is een vraag waarbij de kandidaat de juiste combinatie(s) moet maken uit twee gegeven groepen elementen. Een beweringenvraag is in de examens een vraagvorm waarbij de kandidaat van een aantal uitspraken, beweringen of stellingen uit twee mogelijkheden de juiste moet kiezen (voor/tegen, juist/onjuist, ja/nee, wel/niet). Bij een ordeningsvraag dient de kandidaat een aantal handelingen, uitspraken of verschijnselen in de chronologisch juiste of in logische volgorde te zetten. Open vragen zijn vragen in de examens, waarbij de kandidaat het antwoord zelf moet opschrijven. Hierbij worden kort-antwoordvragen, lang-antwoordvragen en citeeropdrachten onderscheiden.

2.4 Teksten

Aantal teksten

Het aantal teksten in een centraal examen kan variëren van 10 tot 16 teksten.

Diversiteit

In elk centraal examen wordt gestreefd naar de opname van verschillende tekstsoorten en thema's.

Tekstsoorten die in aanmerking komen zijn o.a.: advertentie, krantenartikel, brief, folder, informatiebulletin, ingezonden stuk, recensie, interview, passage uit literaire tekst.

De *functie* van de teksten kan informatief, persuasief, expressief of diverterend zijn.

Thema's en onderwerpen die aan bod kunnen komen zijn o.a.: mensen en menselijke betrekkingen, dieren, dagelijks leven (wonen, winkels, artikelen, voedsel), communicatie en distributie (vervoer, verkeer), gezondheid, lichaamsverzorging, studie, beroep, rampen, ongelukken, misdad, hobby's, sport, interesses, uitgaan, media, vakantie en toerisme, landen, steden, volken, streken, natuur, milieu, politiek, economie, kunst, historie, (actuele) maatschappelijke verschijnselen.

2.5 De beoordeling van de prestaties van de kandidaten

Bij de normering van de examens worden scores omgezet in cijfers met behulp van een algoritme dat de N-term wordt genoemd. Zelfs bij $N = 0$ hoeft een kandidaat maar 60% van de opgaven goed te hebben voor een voldoende.

De CvTE-cesuur is geen aanduiding van een prestatie op ERK-niveau. De prestatie op ERK-niveau kan wel afgeleid worden uit het onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek" (Cito 2013)". Zie voor een toelichting paragraaf 2.1.

3 Het Europees Referentiekader en Taalprofielen

De centrale examens moderne vreemde talen zijn ingeschaald op het Europees Referentiekader (ERK). Hiermee is de globaal geformuleerde eindterm voorzien van niveauaanduidingen. Bij de ontwikkeling van de centrale examens moderne vreemde talen speelt ook het document Taalprofielen een rol. In dit hoofdstuk worden beide documenten nader toegelicht.

3.1 Het Europees Referentiekader

Oorsprong en doel

Aan de basis voor de ontwikkeling van het ERK stond een conferentie die in 1991 in Zwitserland plaats vond en waarop werd besloten een zogenoemd 'Common European Framework of Reference' (CEFR) te ontwikkelen. Een dergelijk document moest als doel hebben:

- De samenwerking tussen allerlei Europese onderwijsinstellingen in de verschillende landen te stimuleren;
- Een stevige basis te vormen voor een bilaterale erkenning van taalkwalificaties (diploma's, certificaten);
- Leerlingen, studenten, leraren, ontwikkelaars van cursussen en materialen, testinstellingen en onderwijsmanagers behulpzaam te zijn bij hun activiteiten.

Om deze doelen te kunnen bereiken werd een systeem van niveaus voor taalvaardigheid ontwikkeld, dat overal in Europa gehanteerd zou moeten worden. Het streven naar meer samenhang in de taalniveaus van de verschillende Europese landen is niet nieuw. Reeds in 1980 verscheen bij de Raad van Europa (Straatsburg) in verschillende talen een niveaubeschrijving, die als 'drempelniveau' (Threshold Level, Kontaktschwelle, Niveau Seuil) onder andere een rol speelde bij de beschrijving van de toenmalige niveaus voor mavo-C en mavo-D.

Het Europees Referentiekader: zes niveaus, vijf 'gebruiksterreinen' (taalvaardigheden)
Het ERK beschrijft de taalvaardigheden op basis van vijf 'gebruiksterreinen'¹⁰ en zes competentieniveaus.

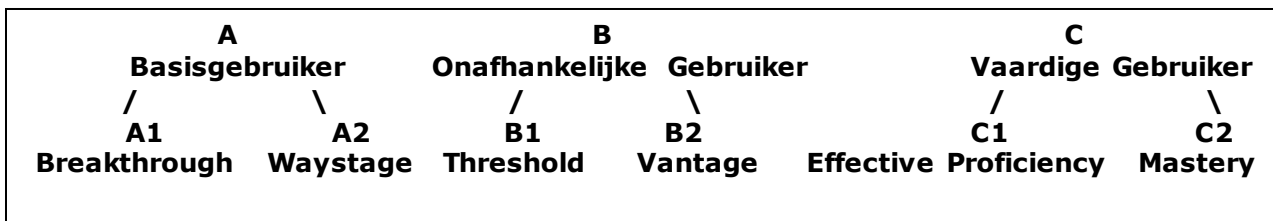
Zes niveaus

De zes competentieniveaus hebben in het Europese document de volgende namen gekregen:

- * Breakthrough
- * Waystage
- * Threshold
- * Vantage
- * Effective operational proficiency
- * Mastery

Een paar van de oorspronkelijke namen uit het document van de Raad van Europa (*Waystage, Vantage*) laten zich moeilijk vertalen. Wanneer we ze echter koppelen aan de klassieke indeling van een basisniveau, een middenniveau en een gevorderd niveau, ontstaat er een vertakt systeem dat begint bij een eerste opdeling in drie brede niveaus A, B en C, en wordt verder onderverdeeld in A1, A2, B1, B2, C1 en C2. Zo wordt geïllustreerd hoe de niveaus samenhangen.

¹⁰ Die vijf 'gebruiksterreinen', zijnde de taalvaardigheden, verdienen misschien enige uitleg. De gebruikelijke indeling voor gespreksvaardigheid is in het ERK opgedeeld in 'spreken' en 'gesprekken voeren'. Omdat deze syllabus alleen betrekking heeft op leesvaardigheid, wordt voor meer informatie over de andere vaardigheden verwezen naar de 'Handreiking moderne vreemde talen havo/vwo'.

Voor het eerste niveau is slechts beginnerskennis vereist (A1). Vervolgens klimt het niveau op tot C2 dat een vrijwel perfecte beheersing beschrijft ('volledige beheersing', Trim11) Deze niveaus worden ondertussen overal in Europa gehanteerd en dus ook in het buitenland begrepen. Zo wordt internationale vergelijking van taalniveaus tussen de verschillende landen mogelijk.

Globale beschrijving van de taalvaardigheden op de zes niveaus

In de onderstaande tabel worden de niveaus gepresenteerd in globale schalen, die de systematiek en het niveau duidelijk moeten maken aan niet-specialisten. Deze schalen geven een globaal beeld van de competenties waarover een taalleerder moet beschikken als hij dit niveau 'heeft'. In deze niveaus komen alle vaardigheden voor, zij het tamelijk globaal.

Vaardige gebruiker	C2	Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances in betekenis, zelfs in complexere situaties, onderscheiden.
	C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.

¹¹ Trim J.L.M. 1978 *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*, Raad van Europa

Onafhankelijke gebruiker	B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.
	B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.
Basisgebruiker	A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van directe behoeften beschrijven.
	A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.

Nadere concretisering in descriptoren

Een verdere concretisering van deze algemene beheersingsniveaus vormen de globale en gedetailleerde descriptoren. Deze zijn rechtstreeks afgeleid van het algemene beheersingsniveau zoals dat voor alle vaardigheden is geformuleerd. Zo ontstaat een samenhangend stelsel van doelen voor het vreemde talen onderwijs in Europa. De niveaus zijn overigens *cumulatief*, dat wil zeggen dat beheersing op een bepaald niveau inhoudt dat alles wat ligt op een onderliggend niveau óók wordt beheerst.

De globale descriptoren zijn ingedeeld in een aantal clusters. Voor lezen worden de volgende clusters onderscheiden:

- Het lezen van correspondentie
- Het oriënterend lezen
- Het lezen om informatie op te doen
- Het lezen van instructies

Elk van de globale descriptoren wordt weer onderverdeeld in gedetailleerde descriptoren in de vorm van de zogenoemde *can-do statements*.

3.2 Taalprofielen

Om de eindtermen van het examenprogramma te kunnen 'vertalen' in niveaus van het Europees Referentiekader wordt gebruik gemaakt van het document Taalprofielen. Taalprofielen is in opdracht van het ministerie van OC&W gemaakt en door Cito gevalideerd¹². De publicatie geeft een overzicht van alle niveaus van het ERK geïllustreerd met *can-do statements* die van voorbeelden van concrete taalgebruikssituaties zijn voorzien.

Taalprofielen is opgebouwd per vaardigheid. Voor leesvaardigheid worden de volgende zaken beschreven:

- *Het ERK-niveau*. Hier wordt een beschrijving gegeven van het algemene beheersingsniveau dat moet worden getoond bij een bepaald niveau.
- *De tekstkenmerken*. Om teksten te kunnen 'toewijzen' aan een bepaald niveau, noemt het ERK een aantal kenmerkende criteria waaraan een tekst binnen dat niveau moet voldoen. Die criteria hebben o.a. betrekking op onderwerp, woordgebruik en zinsbouw, tekstindeling en tekstlengte.
- *De te hanteren strategieën*. Hierbij gaat het erom dat de taalleerder een aantal receptieve strategieën hanteert die hem helpen de te lezen tekst te begrijpen. Kernwoorden daarbij zijn signalen herkennen en interpreteren.
- *De globale descriptoren*. Deze descriptoren zijn voor leesvaardigheid ingedeeld volgens de al eerder vermelde clustering.
- *De gedetailleerde descriptoren*. Deze descriptoren beschrijven precies wat een taalleerder op een bepaald niveau moeten kunnen (laten zien). Deze descriptoren zijn exemplarisch en niet uitputtend.
- *Voorbeelden van taalgebruikssituaties*. Voor elk van de gedetailleerde descriptoren zijn taalgebruikssituaties opgenomen. Daarbij gaat het om voorstelbare communicatieve situaties waarin de taalleerder terecht kan komen en waarin hij/zij het bij het niveau behorend gedrag moet vertonen. Deze taalgebruikssituaties zijn niet uitputtend, evenmin als de genoemde tekstsoorten en tekstkenmerken.

N.B.: Het document Taalprofielen wordt ten tijde van de publicatie van deze syllabus herzien. In de herziene versie zal het niveau C2 worden toegevoegd en zal consequent worden uitgegaan van de officiële vertaling van het 'Common European Framework of Reference' (CEFR). Verder zullen descriptoren consequent gecalibreerd worden aan de brontekst, worden er sociolinguïstische kenmerken toegevoegd, ook plusniveaus opgenomen en strategieën toegevoegd. De tekst in deze syllabus gaat uit van het document Taalprofielen gepubliceerd in 2004¹³.

¹² Voor deze validatie is een groep experts bijeen gebracht die onafhankelijk van elkaar hebben gekeken naar de logische opbouw in moeilijkheidsgraad, zowel wat betreft de *can-do statements* als waar het gaat om de voorbeelden, die ter illustratie aan de *can-do statements* zijn gekoppeld. De mate van overeenstemming was zo groot dat kan worden aangenomen dat het instrument voldoende draagvlak heeft om een ingewikkeld proces als de inschatting van het examenprogramma te kunnen dragen.

¹³ Liemberg, E. en D. Meijer, *Taalprofielen*, Enschede, 2004

Voor de niveaus A2 tot en met C1 volgen hier de beschrijvingen voor leesvaardigheid uit Taalprofielen. C2 is daarin niet opgenomen. Bij C2 gaat het om een hoog vaardigheidsniveau, dat in het schoolonderwijs over het algemeen niet haalbaar is. Voor het schoolonderwijs is dit niveau minder relevant. In Taalprofielen is het dan ook niet uitgewerkt. In de herziene versie zal dat wel gebeuren.

A2	Kan korte, eenvoudige teksten lezen. Kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, menu's en dienstregelingen. Kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.
B1	Kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit zeer frequente dagelijkse, of aan het werk gerelateerde taal. Kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.
B2	Kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bijzondere attitude of standpunt innemen. Kan eigentijds literair proza begrijpen.
C1	Kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen onderkennen. Kan specialistische artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op het eigen terrein.

Voor de globale en gedetailleerde descriptoren wordt verwezen naar paragraaf 2.2.

4 Het centraal examen

Zittingen centraal examen

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl

Vakspecifieke regels correctievoorschrift

Voor moderne vreemde talen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Open vragen dienen in het Nederlands beantwoord te worden, tenzij uit de vraagstelling blijkt dat het antwoord in de vreemde taal mag of moet staan. Indien toch de vreemde taal is gebruikt, worden aan het antwoord 0 scorepunten toegekend.
- 2 Met taalfouten wordt in de beoordeling geen rekening gehouden.

Hulpmiddelen

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl

Literatuur

Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem, 2006

Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*, Arnhem, 2007

Cito, *Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek*, Arnhem, 2014

Council of Europe, *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Strasbourg, Raad van Europa, 2001

Hest, E. van, John H.A.L. de Jong, Gé Stoks, *Nederlandse taalkwalificaties in Europees verband*, Enschede/Arnhem, 2001

Liemberg, E. en D.Meijer, *Taalprofielen*, Enschede, 2004

Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Koers VO*, Den Haag, 2003

Trim J.L.M. *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*, Raad van Europa, 1978

Bijlage 1. Examenprogramma moderne vreemde talen en literatuur havo/vwo

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het centraal examen en het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A	Leesvaardigheid
Domein B	Kijk-en luistervaardigheid
Domein C	Gespreksvaardigheid
Domein D	Schrijfvaardigheid
Domein E	Literatuur
Domein F	Oriëntatie op studie en beroep.

Het centraal examen

Het centraal examen heeft betrekking op domein A.

De CEVO stelt het aantal en de tijdsduur van de zittingen van het centraal examen vast.

De CEVO maakt een specificatie bekend van de examenstof van het centraal examen, waarbij in elk geval het niveau in termen van het Europees Referentiekader wordt vastgesteld.

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A: Leesvaardigheid

1 De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Domein B: Kijk- en luistervaardigheid

2 De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);

- anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
- aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

Domein C: Gespreksvaardigheid

Subdomein C1: Gesprekken voeren

- 3 De kandidaat kan:
- adequaat reageren in sociale contacten met doeltaalgebruikers;
 - informatie vragen en verstrekken;
 - uitdrukking geven aan gevoelens;
 - zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
 - strategieën toepassen om een gesprek voortgang te doen vinden.

Subdomein C2: Spreken

- 4 De kandidaat kan verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

Domein D: Schrijfvaardigheid

Subdomein D1: Taalvaardigheden

- 5 De kandidaat kan:
- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
 - informatie vragen en verstrekken;
 - verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden;
 - een verslag schrijven. Voor havo: geldt alleen voor Engelse en Turkse taal en literatuur. Voor vwo: geldt niet voor Russische taal en literatuur.

Subdomein D2: Strategische vaardigheden

- 6 De kandidaat kan met behulp van:
- een tekstverwerkingsprogramma een tekst schrijven;
 - (elektronisch) naslagmateriaal teksten opstellen.

Domein E: Literatuur

Subdomein E1: Literaire ontwikkeling

- 7 De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.

Subdomein E2: Literaire begrippen (alleen vwo)

- 8 De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten.

Subdomein E3: Literatuurgeschiedenis (alleen vwo)

- 9 De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis en de gelezen literaire werken plaatsen in dit historisch perspectief.

Domein F: Oriëntatie op studie en beroep

Bijlage 2. De plaats van de moderne vreemde talen in de profielen havo

In alle profielen is Engels een verplicht vak in het gemeenschappelijk deel. In alle profielen van het vwo moet naast Engels nog een tweede vreemde taal worden aangeboden. Het is verder aan de school om te bepalen welke talen (naast Engels) aangeboden worden zowel in het gemeenschappelijk deel als voor de profielvakken en vrije keuzevakken.

havo

	C en M		E en M		N en G		N en T	
Gemeenschappelijk deel	Engels	360 slu	Engels	360	Engels	360	Engels	360
Profielvak verplicht	2 ^e mvt	400						
Profiel-keuzevak	3 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400				
Vrije keuzevak	3 ^e of 4 ^e mvt	400	3 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400

Toelichting:

Gemeenschappelijk deel:

- Alleen Engels is verplicht in het gemeenschappelijk deel.

Profielvak verplicht:

- Alleen in het profiel C en M is een tweede moderne vreemde taal verplicht. De school bepaalt het aanbod en de keuzemogelijkheden voor de leerling. De talen die aangeboden kunnen worden zijn Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Russisch, Arabisch, Turks en Fries. Deze vakken kennen een centraal examen (behalve bij Italiaans).

Profielkeuzevak:

- In de profielen E en M en C en M kan de school een tweede respectievelijk derde moderne vreemde taal aanbieden. Als profielkeuzevak kent de gekozen taal een centraal examen.

Vrije keuze examenvak:

- In alle profielen kan de leerling een moderne vreemde taal kiezen als vrije keuze examenvak. Hij doet daarin ook het centraal examen. Een keuze examenvak is altijd een volledig vak.

Geheel vrij deel:

- Voor de talen Spaans, Turks, Arabisch, Russisch en Italiaans kan de school ook een zogenaemde startersvariant¹⁴ aanbieden. Deze variant kent alleen een schoolexamen¹⁵.

Er is dus sprake van een centraal examen voor de talen in het algemeen deel, talen die een verplicht profielvak zijn en talen die gekozen zijn als profielkeuzevak of vrije keuze examenvak. In alle gevallen gaat het om een en hetzelfde examen.

¹⁴ Met startersvarianten kan vanaf de 4de klas worden begonnen. De vakken Spaans elementair, Italiaans elementair, Russisch elementair, Arabisch elementair en Turks elementair kunnen alleen als keuzevak in het vrije deel gekozen worden.

¹⁵ Zie hiervoor de 'Handreiking schoolexamen mvt – elementair, SLO 2007'.

Bijlage 3. Aanvullende informatie onderzoek

“Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek”

Achtergrond

In opdracht van het ministerie van OCW heeft Cito in september 2013 een internationaal ijkingsonderzoek uitgevoerd om de centrale examens Engels, Frans en Duits voor alle schooltypes (en de kijk- en luistertoetsen) in termen van het ERK te duiden. Er hadden in 2006 en 2007 al ijkingsonderzoeken plaatsgevonden, de *Koppelingsonderzoeken*, waarbij uitsluitend Nederlandse vakexperts betrokken waren geweest. Nu was een internationale validering van deze onderzoeken dringend gewenst, omdat de indruk bestond dat toetsinstituten in het buitenland andere ERK-prestatiestandaarden hanteerden dan in Nederland gebruikelijk was. Een van de voordelen van het ERK is dat de beschrijving van taalvaardigheid onafhankelijk is van nationale opvattingen en een afwijkende interpretatie in één land ten opzichte van andere landen is daarom niet wenselijk.

Samenstelling van de expertgroepen

Voor elk van de drie talen Duits, Engels en Frans zijn achttien tot twintig experts geworven. Bij de selectie van de experts is ernaar gestreefd panels samen te stellen met deelnemers met uiteenlopende achtergronden qua woonland, beroep en moedertaal. Daarbij gold voor Duits en Frans dat de meeste deelnemers in een doeltaalland woonden en werkten, terwijl bij Engels een grote spreiding over de verschillende Europese regio's nagestreefd werd. Deze keuze kwam voort uit de overweging dat Engels internationaal vooral als tweede taal van belang is, terwijl het belang van Duits en Frans met name in de doeltaallanden ligt. Ongeveer een derde van de experts Engels was moedertaalspreker, terwijl dat in de panels Duits en Frans voor twee derde gold. Met name de toonaangevende toetsinstituten in de Duits- en Franstalige landen waren sterk vertegenwoordigd. Zo waren voor Duits toetsdeskundigen van het Goethe-Institut, TestDaF, Telc, de Universität Freiburg (Zwitserland) en het Österreichisches Sprachdiplom Deutsch aanwezig, naast docenten en examinatoren, wetenschappers en beleidsmedewerkers. Voor Frans namen naast wetenschappers en docenten vertegenwoordigers van CIEP en het Institut français deel. Het Engelstalige panel bestond uit docenten, examinatoren en wetenschappers werkzaam in zestien verschillende landen. Alle deelnemers waren met het ERK vertrouwd en velen van hen hadden al eerder aan standaardbepalingen deelgenomen.

Voor de conferentie

Ter voorbereiding op de conferentie zijn de Nederlandstalige instructies en opgaven in de examens ten behoeve van de deelnemers naar de doeltalen vertaald. Waar opgaven oorspronkelijk in het Nederlands gesteld waren, werd dit in de examens aangegeven. De examens zijn vervolgens per taal, zonder vermelding van de betreffende schoolniveaus, gebundeld en aan de experts voor die taal toegezonden, met het verzoek een eerste inschatting te maken van het ERK-niveau dat in dit examen volgens de deelnemer gemeten werd, met vermelding van andere niveaus die eventueel aan de orde waren. De zending ging vergezeld van een instructie. Hierin werd op de bijzonderheden bij de examens gewezen, zodat de deelnemers daar bij hun inschatting rekening mee konden houden. Het ging hierbij met name om het eventuele effect van het naar de doeltaal vertalen van opgaven en dat van de mogelijkheid tijdens het examen een woordenboek te raadplegen.

De methode

Tijdens de conferentie werd aan de deelnemers het te beoordelen examen eerst integraal voorgelegd, met het doel er consensus over te bereiken welke ERK-cesuur vastgelegd zou worden. Daarbij werd een overzicht voorgelegd van de inschattingen

die de deelnemers van tevoren hadden gemaakt. Na een discussie over eventuele discrepanties werd een gezamenlijk besluit over het meest voor de hand liggende niveau genomen.

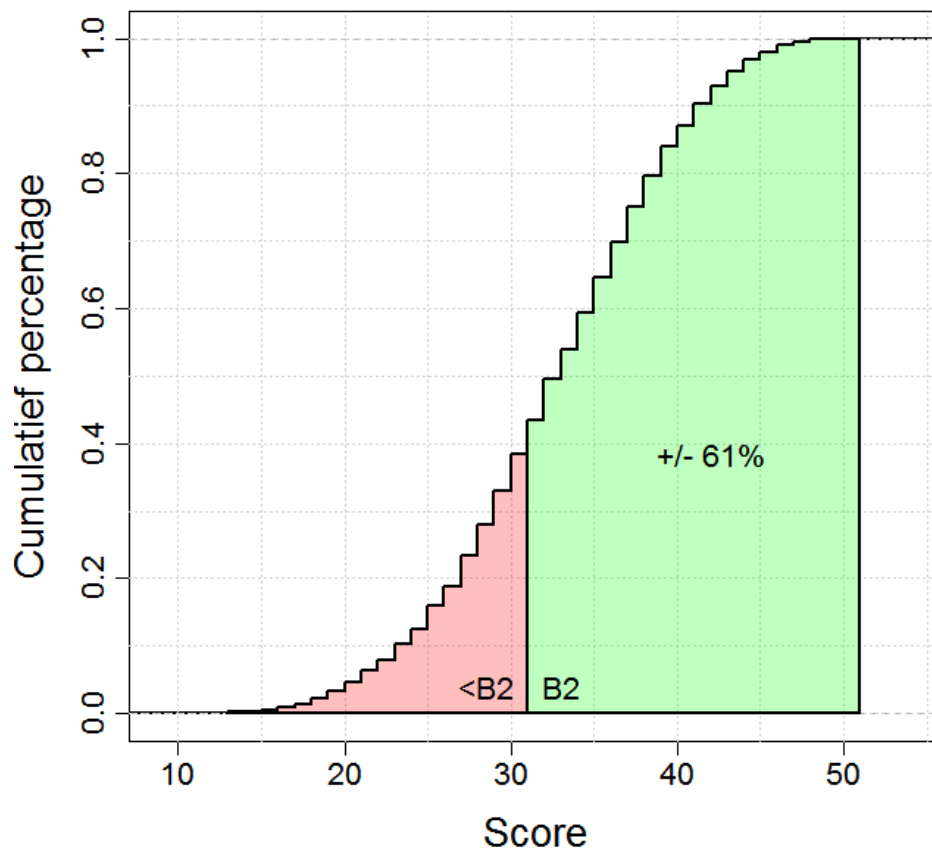
Voorafgaand aan de conferentie waren de examens door Cito opgedeeld in vier à zes clusters. Deze bestonden uit opgaven die betrekking hadden op één langere of meerdere korte teksten. Na vaststelling van het te ijken ERK-niveau werd de deelnemers het in clusters opgedeelde examen voorgelegd en werd hun verzocht een leerling in gedachten te nemen die net aan de minimumeisen voor het betreffende niveau voldoet om vervolgens te bepalen hoeveel opgaven per cluster een dergelijke grenskandidaat naar verwachting goed zou hebben. Deze methode was gekozen om recht te doen aan de omstandigheid dat het al dan niet kunnen oplossen van een bepaalde opgave geen absolute zekerheid is. Bij een toenemende vaardigheid neemt alleen de kans toe dat een kandidaat een opgave goed maakt. Door clusters van een aantal opgaven als geheel te beoordelen kan met die waarschijnlijkheid rekening gehouden worden, wat bij de beoordeling van steeds één opgave niet het geval is.

Nadat de deelnemers voor elk cluster op een scoreformulier aangegeven hadden hoeveel opgaven de denkbeeldige grenskandidaat volgens hen goed zou hebben, werden de formulieren ingenomen en in een schema ingevoerd. Vervolgens werd het overzicht van de resultaten aan de deelnemers gepresenteerd. In het overzicht was zichtbaar welke score per cluster het vaakst aangegeven was, welke afwijkingen daarvan voorkwamen en welke totaalscore, zowel individueel als gemiddeld, daaruit resulteerde.

In een tweede scoringsronde werd deelnemers gevraagd uit te leggen waarom zij tot hun keuzes gekomen waren. De voorzitter (een toetsdeskundige van Cito) vroeg met name aan deelnemers die opvallend sterk van het gemiddelde afweken hun argumenten daarvoor aan te geven. Vaak ontstonden levendige discussies. Nadat alle argumenten met betrekking tot het abstractieniveau van de teksten, de omvang en complexiteit van de gebruikte woordenschat, de moeilijkheid van de vraagstelling in de opgave, de eventuele voorkennis enzovoort naar voren waren gebracht, werd de deelnemers gevraagd hun uiteindelijke oordeel op het scoreformulier aan te geven.

De analyses

Op basis van de scoreformulieren is berekend waar de groep experts als geheel de cesuur voor het betreffende ERK-niveau gelegd had, met andere woorden: hoeveel opgaven in het examen (en welk percentage van het totale aantal opgaven) goed beantwoord moeten zijn om de minimale vaardigheid op dat ERK-niveau aan te tonen. Aan de hand van afnamegegevens van de examens kan tevens vastgesteld worden welk percentage van de leerlingen het niveau aangetoond heeft. Daarbij moet wel rekening gehouden worden met een bepaalde mate van statistische onzekerheid, zoals bij elke cesuur in een toets. Hieronder een voorbeeld van een dergelijke analyse, in dit geval vwo Frans.

Bij een lagere score dan de ERK-cesuur kan aangenomen worden dat het onderliggende ERK-niveau wel aangetoond is, als de score niet te ver onder de vastgestelde cesuur ligt. Een hoger ERK-niveau is ook bij een zeer hoge score niet aangetoond, omdat het examen voor vaststelling van dit bovenliggende niveau niet geschikt is.

Na de conferentie is met behulp van statistische technieken geëvalueerd in hoeverre de uitkomsten van de conferentie betrouwbaar zijn. Hoe sterker de experts het met elkaar eens zijn, des te overtuigender zijn immers de uitkomsten van de ijking. De overeenstemming tussen beoordelaars bij standaardbepalingen wordt meestal met een cijfer tussen 0 en 1 aangegeven. Een score van tussen .61 en .80 wordt als 'voldoende' beschouwd, terwijl een score boven .80 als 'goed' geldt. Vrijwel alle scores in deze standaardbepaling lagen rond de .90 of daarboven. Dit betekent dat de vastgestelde cesuren met een zeer hoge mate van overeenstemming tussen de experts bepaald zijn.

De conclusies

In vergelijking met de vroegere ijkingsonderzoeken geven de uitkomsten hier een hoger ERK-niveau van de vaardigheid van de examenkandidaten aan. Het vermoeden dat de ERK-niveaus in Nederland strenger ingeschat werden dan in het buitenland is hiermee bevestigd. Dit geldt voor alle drie de talen en alle schooltypes. Omdat de samenstelling van de expertgroepen valide en de beoordelaarovereenstemming hoog was, ligt het voor de hand de resultaten van dit onderzoek als uitgangspunt voor verdere implementatie van het ERK in het Nederlandse taalonderwijs te nemen. Zo kan gewaarborgd worden dat uitspraken over het ERK-niveau van de Nederlandse examens aansluiten bij de internationaal gebruikelijke opvattingen.

Bijlage 4. Centrale examens moderne vreemde talen en de koppelingsonderzoeken

Met behulp van de uitkomsten van de koppelingsonderzoeken¹⁶ heeft het College voor Toetsen en Examens (CvTE) tot en met het examenjaar 2015 per taal en schooltype de centrale examens moderne vreemde talen havo en vwo in termen van ERK-niveau-indicaties beschreven zoals hieronder opgenomen.

	havo	vwo
Duits	Ongeveer evenveel B1 als B2 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 en C1 opgaven
Engels	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met C1 opgaven.
Frans	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Iets meer B1 dan B2 opgaven
Spaans	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Iets meer B1 dan B2 opgaven
Russisch	Overwegend B1 opgaven aangevuld met A2 opgaven	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven
Arabisch	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Ongeveer evenveel B1 als B2 opgaven
Turks	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 en C1 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met enkele C1 opgaven

Anders dan in het nieuwe onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek" is bij de koppelingsonderzoeken een ERK-niveau-inschatting gemaakt per opgave, wat leidde tot bovenstaande vorm van beschrijving.

¹⁶ Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem, 2006.
Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*, 2007.

